

Mi in referendumi

Od 12 glasovnic, kolikor je namreč vprašanj, na katera bi v nedeljo, 11. junija, morali na referendumu odgovoriti volivci in volivke v Italiji, sta gotovo najpomembnejši tisti, ki zadevata področje radia in televizije. Pristojna parlamentarna komisija in glavne politične stranke so se trudile, da bi bil pravočasno odobren zakonski ukrep, ki bi preprečil, da bi ta kočljiva problematika bila predmet referenduma.

Kakršenkoli odgovor na vprašanja o drugih zadevah gotovo ne bo bistveno spremenil toka italijanske zgodovine.

Volivci in volivke, ki pripadajo slovenski narodni manjšini, ne bodo seveda v nobenem primeru niti najmanj vplivali na izid skorajšnjega referenduma. Zato se nas celotna zadeva kdovekako ne tiče.

Zdi pa se nam, da ob tej priložnosti le moramo našo zamejsko javnost opozoriti na nekaj, kar nas zadeva od blizu in neposredno. Eno izmed 12 vprašanj, kolikor jih je bilo prvotno, je zadevalo oziroma zadeva italijansko javno radiotelevizijsko ustanovo RAI. Nobena skrivnost ni, da bi jo nekatere politične sile v državi rade »privatizirale«; postala naj bi predmet »lastninjenja«, kot bi rekli zdaj v Sloveniji.

Če bi se takšen načrt pričel uresničevati, bi takoj nastalo vprašanje, kakšna usoda bi doletela prej ali slej radijske in televizijske oddaje v slovenskem jeziku. Za take oddaje namreč skrbi RAI na osnovi zakona in posebnih konvencij, ki jih je bila RAI sklenila s predsedstvom osrednje vlade (glej med drugim zakon št. 103 z dne 14. aprila 1975, konvencijo z dne 5. novembra 1991, objavljeno v Uradnem listu 30. decembra 1992 itd.). Vlada te oddaje tudi financira.

Naj se referendum 11. junija izteče tako ali drugače, mislimo, da je prav, če o zgornji zadevi že zdaj spregovorimo, saj menimo, da je treba vse pristojne forume opozoriti, naj ne pozabijo, da vprašanje obstaja in da mora biti urejeno ne glede na prihodnjo

DRAGO LEGIŠA ■■■■ 2

Zgodovinske besede Janeza Pavla II. na Moravskem

»Prosim odpuščanja in odpuščam«

»Kot papež rimske Cerkve v imenu vseh katoličanov danes prosim odpuščanja za krivice, ki so jih pretrpeli nekatočniki v vihar-
ni zgodovini teh ljudstev. Hkrati zagotavljam, da katoliška Cerkev odpušča za vse zlo, ki so ga pretrpeli njeni sinovi«.

Te zgodovinske besede je papež Janez Pavel II. spregovoril v nedeljo, 21. maja, pred 120-tisočglavo množico, ki se je zbrala v Olomucu na Moravskem. Tu je proglasil za svetnika jezuita Jana Sarkanderja, ki je umrl mučeniške smrti leta 1620. Tedanji protestantski veljaki so ga bili zaprli in ga v ječi mučili, da je naposled umrl.

Da razglasitve katoliškega duhovnika za svetnika protestanti ne bi imeli za žalitev ali morda celo izzivanje, je papež takole nadaljeval: »Današnja kanonizacija nikakor noče odpirati bolečih ran, ampak poveriti častitljivemu pričevalcu skrb za edinost kristjanov«. »Naj bi ta dan pomenil nov začetek skupnih prizadevanj za hojo za Kristusom, za evangelijem, zakonom ljubezni in Kristusovim vzvišenim hrepenenjem po edinosti kristjanov«.

Enake misli je Janez Pavel II. razvijal še isti dan popoldne, ko se je srečal z množico mladih.

Sarkanderjeva mučeniška smrt — je dejal — »opozarja na odgovornost, ki jo imajo kristjani za greh ločitve in za razsulo tolikšnega dela Cerkve. Za to smo vsi odgovorni in smo drug drugemu dolžniki«. »Odpuščajmo in prosimo odpuščanja!«, je svoj govor zaključil sv. oče pred množico mladih. Ponovil je torej besede, ki jih je bil izrekel, še preden je bil izvoljen za poveljarja katoliške Cerkve. Ponavljal jih je ob vsakem srečanju med poljskimi in nemškimi škofi.

»Te besede imajo velikanski pomen — je pristavil — tudi v življenju narodov in v civilni družbi. Izustil sem jih lani v zvezi s

krvavimi dogodki na Balkanu. Iz svojega osebnega izkustva vem, kolikšnega pomena je bila ta prošnja za spravo med poljskim in nemškim narodom«.

Ekumenska vizija je zdaj bolj kot kdajkoli prej živo prisotna pri Janezu Pavlu II. Sredi prihodnjega meseca bo izdal ekumensko okrožnico, čemur bo konec meseca sledil obisk pravoslavne patriarha iz Carigrada v Rimu. »Papež se s palico premika počasneje, a njegove sanje so postale nagle«, je v tej zvezi napisal znan italijanski časnikar.

Po dvodnevem obisku na Češkem, je Janez Pavel II. opravil kratek obisk v rojstni deželi ob češko-poljski meji. Pred 300-tisočglavo množico je Poljake pozval, naj živijo pristno krščansko življenje, in je odločno grajal stranpota, ki jih je v zadnjih letih ubral marsikateri pripadnik poljskega naroda.

Iz vsebine:

Pogovor z dirigentom
Stojanom Kuretom (str. 3)

A. Kodelja: Dvomljiva kultura
(str. 7)

Koristni stiki med manjšinama

Udeleženci manjšinskega srečanja na tržaškem sedežu Slovenske skupnosti (foto Kroma)

V torek, 23. maja, sta se v Trstu sešli predstavniki samoupravnih narodnih skupnosti Italijanov v Sloveniji in stranke Slovenske skupnosti iz Italije. Slovensko skupnost so zastopali tajnik Martin Brecelj, podtajnik Ivo Jevnikar in tržaški predsednik Josip Škerk, italijansko delegacijo iz Slovenije pa so sestavljali predsedniki sveta Obalne samoupravne skupnosti Granfranco Siljan, Bruno Fonda, Mario Steffe in tajnik Dario Apollonio.

Na sestanku, ki je bil prvi te vrste, sta si obe strani izmenjali informacije in ocene o položaju obeh narodnostnih skupnosti. Predstavniki Slovenske skupnosti so ugotovili, da Slovenci v Italiji še vedno niso dočakali ureditve svojega temeljnega pravnega statusa s tolikokrat obljubljenim zaščitnim zakonom, kar ima hude posledice na vseh področjih, posebej pa so opozorili na problem ogožene zastopanosti v izvoljenih telesih ter na

■■■■ 2

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 25. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Zdravje je v naših rokah (Helena Bizjak); 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Emil Frelih: »Čar indijskega juga«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ PETEK, 26. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Tatjana Rojc: »Nemirne stopinje skozi srce«. Podaja Stanislava Boninsegna; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Potovanje v otroški svet (Jelena Stefančič); 14.30 Krajevne stvarnosti: Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.10 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 27. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.15 Filmi na ekranu; 10.00 Poročila; 11.15 Orkestralna glasba; 11.30 Iz Dopsnic z najbližjega vzhoda; 12.00 Krajevne stvarnosti: Ta rozajanski glas (oddaja iz Režije); 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; 15.00 Tu 362875. Z vami kramlja Sergej Verč; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Mala scena. Janez Povše: »Srce brez potnega lista«. Tretje nadaljevanje.

■ NEDELJA, 28. maja, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Alica v čudežni deželi«; 10.25 Veselo po domače; 11.00 Čakole na placu; 11.45 Vera in naš čas; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Janez Povše: »Srce brez potnega lista«; 14.40 Potpuri; 15.00 Krajevne stvarnosti; 17.30 Šport in glasba.

■ PONEDELJEK, 29. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Iz Četrkovih srečanj: »Dr. Dorče Sardoč«; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Tatjana Rojc: »Nemirne stopinje skozi srce«. Podaja Stanislava Boninsegna; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: Glasbena pravljica (Janez Bitenc); 15.00 Iz življenja mladostnika (Tanja Colja); 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Znanstvene raziskave; 18.45 Čakole na placu.

■ TOREK, 30. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Čemu toliko junaštva; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Tatjana Rojc: »Nemirne stopinje skozi srce«. Podaja Stanislava Boninsegna; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Aktualnosti; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Luigi Pirandello: Formalnost. Radijska igra.

■ SREDA, 31. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Obzornik; 9.10 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Tatjana Rojc: »Nemirne stopinje skozi srce«. Podaja Stanislava Boninsegna; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Na gorškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Literarne podobe: Srce poezije Simona Gregorčiča; 18.25 Made in Italy.

Mi in referendum

pravno naravo radiotelevizijske ustanove RAI.

Ta čas poteka natančno pol stoletja, ko je zavezniška anglo-ameriška oblast poskrbela, da se je v Trstu in deželi slišala slovenska beseda tudi po radiu. Tedanja oblast ni tako ravnala predvsem ali zgolj iz propagandnih razlogov, kot so še do pred kratkim trdili prišepetovalci iz ulice F. Severo v Trstu (žal so imeli velik vpliv v krogih, ki so odločali!), temveč je šlo za zavestno, v bistvu kulturno izbiro, vredno vseh tistih, ki so v imenu demokracije in svobode šli v boj proti Mussolinijevi in Hitlerjevi diktaturi.

Tudi to in predvsem to je treba po našem imeti pred očmi na skorajšnjem referendumu. Nujno bi bilo nadalje stopiti v stik s predstavniki tistih narodnih manjšin v Italiji, ki so v istem položaju kot mi. V poštevh prihajata Bocen in Aosta, kjer skrbi RAI za oddaje v nemškem, oziroma francoskem jeziku.

Koristni stiki med manjšinama

pomanjkljivo in negotovo javno financiranje manjšinskih ustanov in organizacij. Predstavniki samoupravnih narodnih skupnosti Italijanov v Sloveniji pa so prikazali probleme, s katerimi se italijanska skupnost v Sloveniji ta čas spopada na organizacijskem, šolskem, kulturnem in informacijskem področju, pri čemer so izpostavili težave in nedorečenosti pri javnem financiranju manjšinskih struktur in dejavnosti.

Obe strani sta poudarili potrebo, da bi državi čimprej poskrbeli za rešitev odprtih vprašanj obeh skupnosti v dialogu z njima, pa tudi v duhu nove Evrope, v kateri manjšinske narodnostne skupnosti dobivajo vse večji pomen in pravno potrditev, kakor izhaja iz številnih aktov in norm Srednjeevropske pobude, Evropske zveze, Sveta Evrope, Konference oz. Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi itd.

Ugodno reševanje vprašanj Slovencev v Italiji in Italijanov v Sloveniji bi bilo ne le v interesu obeh neposredno prizadetih skupnosti, ampak tudi mirnega sožitja v širšem obmejnem prostoru ter dobrososedskih odnosov med Italijo in Slovenijo.

Predstavniki samoupravnih narodnih skupnosti Italijanov v Sloveniji in Slovenske skupnosti so zato izrazili pričakovanje, da bo pomemben premik v tem smislu prišel tudi s po-

Slovenska skupnost na obisku v Sloveniji

V sredo, 17. t.m., je predstavništvo Ssk na povabilo poročevalke Jadranke Šturm Kocjan obiskalo Delovno skupino za problematiko slovenskih manjšin pri Odboru za mednarodne odnose Državnega zbora Republike Slovenije. Predstavništvo Ssk so sestavljali predsednik Marjan Terpin, politični tajnik Martin Breclj ter člana strankinega vodstva Aleš Figgelj in Anton Gašperčič, poleg poročevalke Šturm Kocjanove pa so se sestanka udeležili poslanci Mile Šetinc, Borut Pahor, Sonja Logar, Ivo Hvalica in Roberto Battelli.

Gostje iz Furlanije-Juljske krajine so podrobneje orisali sedanji narodnostni trenutek Slovencev v Italiji. Poudarili so, da Slovenci v Italiji še vedno ne uživajo pravične zakonske zaščite svojih osnovnih narodnostnih pravic, podrobneje pa so se pomudili pri nekaterih konkretnih problemih, kot so ogrožena zastopanost v izvoljenih telesih, nezadostno in pomanjkljivo javno financiranje manjšinskih ustanov in organizacij ter razni problemi na področju šolstva. Predstavniki Ssk so pri-

kazali tudi strategijo in konkretno delovanje stranke za razreševanje problemov slovenske manjšine na krajevni, vsedržavni in mednarodni ravni. Glede odnosov med Italijo in Slovenijo so izrazili interes manjšine, da so čim boljši, zavrnil pa so težnje, ki se pojavljajo zlasti na italijanski strani, da bi vzporejali problem slovenske manjšine s problemom nepremičnin istrskih optantov. To vprašanje bi kvečjemu lahko vporejali z gmotno škodo, ki jo je prizadel fašizem primorskim Slovincem, medtem ko bi vprašanje slovenske manjšine v Italiji lahko vzporejali z vprašanjem italijanske manjšine v Sloveniji, pri čemer bi se Slovenija lahko postavila za vzgled z zaščito, ki jo nudi manjšinskima narodnostnima skupnostima, ki živita na njenem ozemlju. Glede odnosov med matico in zamejstvom so predstavniki Ssk poudarili, da bi matična država morala obravnavati manjšino v Italiji kot subjekt na kulturnem, gospodarskem, pa tudi političnem področju; kar zadeva gmotno podporo, ki jo Slovenija nudi slovenski manjšini v Italiji, pa so menili, da bi morali biti sogovornici na strani manjšine obe krovni organizaciji civilne družbe, in to vselej.

V razpravi, ki je sledila, je poslanec Battelli izrazil pomisleke o popolni primerljivosti položaja Slovencev v Italiji in Italijanov v Sloveniji, sicer pa je izrazil solidarnost s slovensko manjšino v Furlaniji-Juljski krajini. Poročevalka Jadranka Šturm Kocjan je spregovorila predvsem o proble-

DRUŠTVO SLOVENSkih IZOBRAŽENCEV v Trstu

Jera Vodušek Starič:

»DOSJE MAČKOVŠEK«

Srečanje bo v Peterlinovi dvorani v ponedeljek, 29. maja, ob 20.30.

gajanje med Italijo in Slovenijo, ki so ta čas v teku. Nujno pa je, da bi pri tem obe manjšini imeli možnost sodelovanja in soodločanja, še zlasti ko gre za zadeve, ki se jih neposredno tičejo.

Sicer pa je sploh v interesu obeh manjšin, da so odnosi med obema državama čim boljši, zaradi česar sta predstavništvu Slovenske skupnosti in samoupravnih narodnih skupnosti Italijanov v Sloveniji izrazili upanje, da bosta Italija in Slovenija našli sporazum za vsa najpomembnejša bilateralna vprašanja ob spoštovanju dostojanstva in zakonitih koristi obeh strani.

Na sestanku, ki je potekal v prijetnem in prijateljskem vzdušju, so se udeleženci dogovorili tudi za vrnitev obiska Slovenske skupnosti ter sploh za rednejše medsebojno informiranje in sodelovanje.

V dvorani Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani je bila prejšnji teden žalna seja za pokojnim akademikom Bogom Grafenauerjem, ki se je udeležilo veliko številno članov Akademije in drugih znanstvenikov. Uvodno besedo na žalni slovesnosti je imel predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, akademik France Bernik, o pokojnikovem znanstvenem opusu pa je spregovoril akademik Emilijan Cevc, tajnik razreda za zgodovinske in družbene vede.

mu izredne podpore, ki jo namestila Slovenija nuditi ustanovam slovenske manjšine v Italiji v finančni stiski, in omenila je sklep, ki ga je Državni zbor sprejel istega dne, da bo za zagotovitev podpore sprejel poseben zakon, če ne bo zanj takoj poskrbela vlada. Poslanec Hvalica se je dotaknil nekaterih gospodarskih problemov in odnosov med Italijo in Slovenijo, medtem ko se je poslanka Logarjeva zavzela predvsem za to, da bi okrepili medsebojno informiranje med Delovno skupino in predstavniki Slovencev v Italiji.

Stojan Kuret, dirigent in glasbeni pedagog

»Noben zbor ne more obstajati brez pomladka«

Stojan Kuret, poznamo vas kot glasbenega pedagoga, dirigenta in pevovodjo. Kakšni so bili začetki vaše glasbene poti?

Rodil sem se v družini, ki ima globok odnos do glasbe. Mama in pred njo deda sta bila učitelja in sta imela tudi določeno glasbeno izobrazbo. Doma smo imeli klavir in tako je bilo naravno, da me je instrument zanimal. Tudi oče je glasbeno nadarjen, dobro igra harmoniko, čeprav na posluh, saj ni imel možnosti, da bi se glasbe učil. Sam sem se začel učiti s petim letom starosti pri Glasbeni matici v Trstu. Prav dedku in staršem pa se moram zahvaliti, da sem premostil krize, ki sem jih imel nekako do svojega 15.-16. leta starosti, kot je običajno za otroke, ki se raje igrajo. Ko sem prerasel to krizno obdobje, sem glasbo vžljubil in jo začel ceniti.

Dve leti sem bil gojenec Erminija Ambrozeta, potem pa dolgoletnega ravnatelja Glasbene matice dr. Demšarja. Istočasno sem obiskoval klasični licej France Prešeren in maturiral 1975. Še pred maturi, bilo je leta 1974, me je nekega dne dr. Demšar vprašal, ali bi me zanimalo voditi Otroški pevski zbor GM. Stvar me je po eni strani zanimala, po drugi pa sem se tega malo bal. Sprejel sem, ker so me tudi doma opogumili, naj poskusim. Do tedaj je zbor vodil Janko Ban, ki zaradi službenih dolžnosti ni mogel nadaljevati s tem delom. Prav Ban mi je tudi dal prvo, osnovno znanje vodenja zborov. Še isto leto sem se vpisal na tečaj, ki ga je priredilo vodstvo celjskega mladinskega zborovskega festivala, in sem začel dobivati odgovore na številna tehnična vprašanja, ki jim sam nisem bil kos. Ta izkušnja mi je bila v veliko pomoč pri nadaljnjem delu.

Moja življenjska pot se je korenito obrnila po prvem letu vseučiliškega študija. Po maturi sem se namreč vpisal na ekonomsko fakulteto v Trstu, a sem kmalu ugotovil, da ta študij ni zame. Tudi nagovarjali so me, naj se odločim za dirigentstvo. Kolebal sem med Dunajem in Ljubljano, a sem se jeseni 1977 vpisal na Akademijo za glasbo v Ljubljani, v oddelek za dirigiranje pri prof. Antonu Nanutu. Ob rednem študiju, ki sem ga zaključil julija 1981, sem še vedno vodil otroški in nato mladinski zbor v Trstu. Na vaje v Kulturni dom je tedaj prihajalo kakih 70 otrok. To ni bil mačji kašelj in je imelo tudi velik narodno-politični pomen. Žal pa so se tega premalo zavedali odgovorni faktorji. Priznam, da mi je pri navduševanju otrok veliko pomagala mama, ki je tedaj še učila v šoli v ul. Donadoni. Ko pa sem poskusil pri Glasbeni matici prebricati vodstvo, da bi moralo postati sodelovanje pri zboru obvezno za vse tiste, ki nimajo obveznega orkestralnega pouka, nisem prodl. S tem se je začel razkroj zboru, saj ni bilo podrastka. Otroškemu zboru je sledil mladinski, nato smo ustanovili jeseni 1980 Dekliški zbor, naslednjo jesen pa še Mešani mladinski pevski zbor. Tudi ta zbor je nato propadel, spet je oživel dekliški zbor, ki je nato deloval do usta-

novitve mešanega zboru Jacobus Gallus v Trstu, ki sem ga tudi nekaj časa vodil. Problem je torej bil in je v tem, da vsak zbor potrebuje pevce, ko teh ni, zbor propade.

Po diplomu sem zaključil še študij klavirja, in sicer kot privatist na tržaškem konservatoriju Tartini. To je bilo leta 1982 in prav to mi je omogočilo, da sem danes na tem konservatoriju profesor orkestralnih vaj. Sicer sem bil pred tem nekaj časa drugi zborovski dirigent v beneški Operi. Da sem na Tartiniju, se moram zahvaliti Ravlu Kodriču. Slučajno sem ga srečal in me je opozoril na razpis za to mesto. Predstavil sem zahtevane listine in bil sprejet. Kot letni suplent sem nato ta predmet poučeval devet let, nato sem postal redni profesor, kar sem še danes.

Rad bi se na tem mestu spomnil še dveh osebnosti, pri katerih sem se učil. Najprej je to dirigent Sergiu Celibidache, ki je nekakšen filozof s posebnim pristopom do glasbe. Tako npr. zagovarja načelo, da je vsaka izvedba nekaj enkratnega, neponovljivega. Druga osebnost pa je dirigent Berenstajn. Obiskoval sem njegov tečaj v Nemčiji. Rad pa bi se tu spomnil tudi vseh ostalih učiteljev, ki so me vodili v življenju. Nekatere sem omenil, mogoče bi moral več povedati, a zaenkrat naj tu končam.

Zgodaj ste se začeli ukvarjati z dirigentstvom oz. z vodenjem zborov. Če primerjate tedanje čase z današnjimi, kakšno je bilo stanje zborovskega petja pri nas tedaj in kakšno je danes?

Vtis imam, da se ni dosti spremenilo. V zadnjih desetih letih se je sicer nivo dvignil. Za pravi vzpon pa bi bilo potrebno večje znanje. Zavedam se, da se morajo mnogi, ki zdaj vodijo zборе, soočiti s težavami. Velikokrat je ljudem dobesedno nerodno, da bi koga prosili za nasvet. Tako je bilo z mano. Če pa koga zanima, da bi bolje delal, pregleda določeno literaturo, obiskuje tečaje itd. Glede strokovne pomoči je mogoče dobiti bolj izkušene pevovodje, ki radi prihajajo na vaje in s skupnimi močmi je včasih mogoče lažje rešiti probleme. Velikokrat pevci bolj poslušajo

tujega človeka, pa čeprav jim mogoče pove isto kot njihov pevovodja. Ljudje smo pač včasih taki, da svojih najbližjih ne poslušamo.

Drugo vprašanje pa je seveda zadostno število pevcev.

Problem je tudi, kaj hoče naša narodna skupnost doseči. Naj dam primer. Predpostavljam, da nimam nič proti športu in da sem se tudi sam z njim ukvarjal. Torej, ko bi vodili neko narodno strategijo, ki naj bi ovrednotila našo stvarnost, bi se morali odločiti ali podpiramo npr. neko košarkarsko ekipo, ki lahko sicer doseže sorazmerno visoke uspehe ali pa npr. iz skupine diplomiranih godalcev naše glasbene šole ustvarimo orkester, ki bi nas predstavljal z rednim koncertiranjem v Trstu in drugod. Stroški so potrebni za eno ali drugo pot. Verjetno drži, da košarka navdušuje širše množice, vsakomur pa je jasno, kaj bi z narodnega vidika pomenilo, če bi imeli v Trstu kvaliteten slovenski godalni orkester in kaj bi tak orkester pomenil, kolikšno kulturno težo bi imel. Gre torej za strategijo. Za ustvarjanje določenih skladov za organizacijo kulturne ali glasbene dejavnosti, ki naj bo profesionalno kvalitetna. V tem smislu bi morali razmišljati.

Kaj pa otroški ali mladinski zbori? Zdi se nam, da je to področje zanemarjeno tako pri društvi kot na šolah, žal celo na glasbeni šoli. Pri manjkuje pevovodij, ali je treba iskati razloge v drugačnih življenjskih navadah in ambicijah otrok ali njihovih staršev?

Deloma sem že odgovoril. Noben zbor, nobena dejavnost ne more obstajati, če nima baze, podmladka. Če danes v Trstu deluje mešani zbor Gallus, je to rezultat resnega dela izpred dvajset ali petnajst let z otroškimi in mladinskimi zbori. Zavedati se moramo, da bo tudi ta zbor propadel, če ne bo podmladka. Kvalitetna ekipa, zbor, orkester, karkoli ni in ne more biti le rezultat posameznika ali skupine navdušencev, ampak je to sad dela celotne organizacije, v našem primeru celotne manjšine. Drugače bomo vedno ostali na društvenem nivoju, ki je sicer izredno dragocen, a ni to tisto, kar bi lahko dosegli. Tudi v zborovstvu smo dokazali, da smo sposobni doseči lepe, vrhunske dosežke. Ko dosežete določeno raven, je namreč potrebno, da se stvari lotimo organizacijsko poklicno in z vso resnostjo in časom, ki ga zahteva zastavljeni cilj. Naravnost absurdno je, da danes Glasbena matica nima otroškega zboru, da ni sposobna spraviti skupaj potrebnega števila otrok. Zborovski petje bi moralo biti obvezno za vse gojence, ki niso kot godalci dolžni, da sledijo orkestralnim vajam. Tega se moramo zavedati, kakor tudi se moramo zavedati, da je velika kriza v šolskih zbora, razen na tistih šolah, kjer slučajno poučuje učitelj, ki ga petje veseli in je na svojo roko študiral glasbo. Bistveno pa so se spremenile tudi življenjske navade. V družbi se veliko manj poje. Opažam, da ljudskih

pesmi mnogi ne poznajo, celo zborovski pevci ne pojejo, če v družbi intoniramo tako ali drugačno ljudsko pesem.

Ste mogoče poslušali kak koncert letošnje Primorske poje in kaj menite o tej reviji?

Resnici na ljubo, poslušal sem edino koncert, ki je bil na Pirki. Še zlasti me je zanimal zbor Gallus in ob tem vokalna skupina Jacobus Gallus, ki pomeni zanimivo novost. Trije ženski in trije moški glasovi so predstavili zelo zanimiv spored: tri zahtevnejše Gallusove madrigale in dve skladbi Orolgia. Zdi se mi zelo pozitivno, da se je pri nas začelo delati na tej ravni. Gre za skupino, ki si postavlja take cilje, za katere je potrebno boljše vokalno znanje. Z nastopom je pokazala, da dobro dela. Ko poslušamo tako kvalitetno izvedbo, le redkokdaj pomislimo, koliko dela in znanja je za tem in da sta npr. v tem primeru nastopili dve študentki in so ostali štirje zaposleni v odgovornih in zahtevnih službah, ki jim ne dovoljujejo veliko prostega časa. Res, vsa čast.

Katera zborovska literatura vam je najbolj všeč?

Vsa dobra, predvsem pa slovenska, umetna in ljudska. Navdušim se, ko mi uspe najti novo skladbo slovenskega, še zlasti mlajšega avtorja. V čast in veselje mi je, ko lahko predstavim novo skladbo, še zlasti če nastopimo na tujem. Nujno se mi zdi, da moramo predstaviti tujcem svoje skladbe. Nima smisla, da bi npr. na Dunaju peli nemške pesmi, važno pa je, da kar najbolj predstavimo svoje skladbe. Toda da naša pesem navduši tujega poslušalca, mora biti res lepo zapeta. Zbor mora verjeti v to, kar poje, ker bo le tako posredoval občutke, ki so vsem razumljivi, tudi mimo razumevanja jezika.

Kaj pa orkester? V čem je čar dela z instrumentalnim ansamblom?

Tako petje kot instrumentalno igranje imata svoj čar. Bistvo pa je, kaj posredujemo poslušalcu. Naj navedem primer. Ni važno, s kakšnim avtom se pripeljem na cilj. Važno je, da je cilj dosežen, da občinstvo ob poslušanju doživi to, kar smo mu hoteli povedati. Ko mi uspe posredovati čustva, sporočilo neke skladbe, je s tem cilj dosežen. V tem smislu je mogoče zanimivo primerjati amaterje s profesionalnimi glasbeniki. Amaterji se lažje prepustijo dirigentu, lažje jih je moč prepričati v neko obliko. Težje je delo s profesionalci, ki velikokrat z določenim predsodkom gledajo na dirigenta, velikokrat pojejo ali igrajo rutinsko, tako da skladba ne zaživi. To se čuti. Če pa dirigentu uspe zrušiti zid nezaupanja in vzpostaviti osebni pristop, je delo čudovito. Tudi mimo rezultata.

Trenutno vodite APZ Tone Tomšič iz Ljubljane, ki velja za enega najboljših slovenskih zborov. Na tem mestu ne bi obnavljali dela s tem zborom. Zanimalo pa bi nas, kako se kot zamejski Slovenec čutite v sredi svojih pevk in pevcev. V kolikšni meri poznajo naš položaj?

S tem je tako. Pri zboru je lepo število ljudi, ki se osebno zanimajo za Slovence

Razstava o Trstu v zadnjih letih vojne

V Trstu so odprli razstavo z naslovom »Od boja do svobode: Trst 1943-1945«, ki je razdeljena na dva dela. Prvi del je na ogled v občinski dvorani na Trgu Unità, kjer so zbrani dokumenti iz obdobja od 8. septembra leta 1943 — med drugim je vključeno tudi gradivo o fašistični »ljublanski provinci« — pa do jeseni leta 1944. Fotografije in pisano gradivo pričajo o dogodkih v Trstu in Istri, nastanku odporiškega gibanja v Furlaniji-Juljski krajini, o nacistični upravi, o žrtvah nacifašizma, življenju tržaškega prebivalstva v zadnjih dveh letih vojne ter krizi v jeseni leta 1944 med italijanskim in slovenskim odporiškim gibanjem.

V drugem delu razstave, ki jo je tržaška občina v sodelovanju z Deželnim inštitutom za zgodovino odporiškega gibanja postavila v galeriji Tergestea, pa so zbrani fotografski in pisani dokumenti od vstopa jugoslovanskih čet v Trst do prihoda zaveznikov.

Razstava v občinski dvorani

(foto Kroma)

Zanimanje Evrope za našo manjšino

Načelnik kabineta člana Evropske komisije Hansa Van Den Broeka, Henk S. Post je pred dnevi odgovoril na dopis, ki ga je 16. marca letos poslal tajnik SSk Martin Breclj predsedniku Evropske komisije Jacquesu Santeru. Dopis je obsegal spomenico s podrobnejšim prikazom temeljnih nerešenih problemov slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, od večkrat obljubljenih in nikoli zagotovljenih zakonske zaščite do ogrožene zastopnosti v izvoljenih telesih.

Post se v svojem pismu zahvaljuje Breclju za dopis v imenu predsednika Santerja. Sicer pa opozarja, da sta po srečanju med zunanjima ministroma Italije Susanno Agnelli in Slovenije Zoranom Thalerjem z dne 8. februarja 1995 obe vladi postavili osnove za nadaljevanje bilateralnih pogovorov z namenom, da bi našli obojestransko zadovoljive rešitve za njune zahteve.

Namen te razstave, piše v tiskovnem poročilu tržaške občine, ni le obujanje spominov na eno najbolj tragičnih obdobij v zgodovini mesta, ampak naj velja tudi kot opozorilo sedanjim rodovom. Prvič je na ogled tudi gradivo iz bogate zapuščine Diega De Henriqueza, poleg tega pa so v obeh razstavnih dvorinah razobešeni tudi povzetki iz spisov zgodovinarjev, kot so Apih, Schiffrer in Collotti.

Samo Pahor je v zvezi s to razstavo poslal tržaškemu županu Illyju in odborniku za kulturo Damianiju protestno pismo, v katerem označuje omejitve razstave na leta 1943 do 1945 za zgodovinsko sramoto. Treba bi bilo upoštevati tudi leta od '41 do '43, je zapisal. S tem je po mnenju Sama Pahorja občinska uprava izkazala prezirljiv odnos do hrepenenj in trpljenja predvsem manjšinskega dela prebivalstva kot tudi tistega dela italijanskega prebivalstva, ki je na različne načine kljubovalo fašizmu.

»Noben zbor ne more obstajati...«

☛ III 3 po svetu, za manjšino, za naše življenje, uspehe in težave. Ti ljudje bi se za to zanimali tudi, če me ne bi poznali. V njih je ta zdrava radovednost. So pa tudi drugi, ki jih ne zanima svet, ki jih obdaja. To je žal stvarnost, ki sem jo opazil marsikje. Odvisno je pač od zanimanja posameznika.

Če primerjate naše zamejske pevce z osrednjeslovenskimi, obstajajo razlike?

Neke razlike so. Osrednje slovenski pevci so s tehničnega vidika malo bolj izobraženi. Pozna se jim, da je njihovo šolstvo, kar se glasbene vzgoje tiče, drugače organizirano in da so velik poudarek namenili prav zborovskemu petju. To opažam tudi, ko vsako leto delamo avdicijo za vpis v zbor. Prijavi se od 70 do 120 kandidatov in na splošno je raven kar visoka. Opaža pa se razlika med ženskimi in moškimi glasovi. Fantje namreč zaradi mutiranja opustijo petje, to pa se pozna pri odraslih zbora. V Sloveniji je vedno manj moških zbora, v glavnem še delujejo razni okteti, za katere se še dobijo pevci, za več pa je zelo težko zbrati potrebne pevce. Zadnja leta skušajo nekaj več delati z mlajšimi mladinskimi mešanimi zbora, da bi tako ohranili v zbora moško populacijo. Zanimivo pa je, da poje trenutno pri APZ Tone Tomšič cela vrsta ljudi, ki so izšli in še pojejo v cerkvenih zbora. Ti so bili za mnoge dragocena izkušnja, ki jo želijo poglobiti pri našem akademskem zboru. Mnogi naši pevci sodelujejo tudi pri drugih zbora in mislim, da moramo to podpirati, ker je to dragocena izkušnja za pevce. To je zelo pozitivno, saj edino tako lahko upamo, da bomo v doglednem času vzgojili novo generacijo solistov. Naj dodam, da ta pojav opažam tudi v Trstu. Nekateri pevci, ki so peli pri otroškem zboru, se danes učijo solopetja. To je torej naša prihodnost.

Dirigent je gotovo izpostavljen človek. Stalno je na očeh in zobeh svojih pevcev ali orkestrašev, oz. občinstva med koncertom. Kako prenašate npr. nezanimanje na vajah in kako doživljate koncerte?

Kako doživljam koncerte, je verjetno razvidno iz že povedanega. Glede nezanimanja na vajah pa je dirigent navadno tudi sam kriv, saj bi moral vzbuditi zanimanje in ohraniti pozornost ansambla. Velikokrat je težko vaditi z ljudmi, ki niso glasbeno izobraženi. Težko je z besedami povedati, kaj od njih pričakujemo. Razmere na vajah niso vedno enake. Enkrat manjka ta skupina, drugič je druga šibka, ... potrebna je velika mera potrpežljivosti in vztrajnosti. Važno je, da se dosežejo določeni rezultati. Vsak zborovodja, ki na novo začne vaditi z nekim zborom, ima gotovo tri — štiri mesece nekakšne poskusne dobe. Ta čas mora izkoristiti, da se med pevci in njim ustvari zaupanje, ki je potrebno za vsako zborovsko delo. To je osnova. Ko doseže to, so nihanja možna in neizogibna, nespremenjen pa ostane cilj, ki si ga postavljamo

in ga bomo dosegli z vztrajnim in potrpežljivim delom.

Kaj pričakujete od prihodnosti?

Da bi še naprej delal to, kar me veseli in kar si želim. Hvala Bogu sem glede službe preskrbljen tu v Trstu, zato hodim v Ljubljano iz golega veselja. Zato si želim, da bi bilo mogoče še dolgo nadaljevati tako. Potrebno je imeti čut za mero in se ne precenjevati, ker se takrat lahko kaj ponesreči. Nadaljeval bom torej tako. Orkestralne vaje na Tartiniju, zbor v Ljubljani z vajami dvakrat tedensko in nato koncerti, nastopi, snemanja. Čaka nas še veliko dela. Upajmo, da bo šlo tako, kot pričakujem.

Hvala lepa za ta pogovor in srečno!

Pogovarjal se je Marko Tavčar

Prosvetno društvo Mačkolje

PRAZNIK ČEŠENJ 1995

Petek, 26. maja:

- ob 17. uri odprtje kioskov;
- od 21. ure dalje ples z ansamblom STATUS SYMBOL;

Sobota, 27. maja:

- ob 17. uri odprtje kioskov;
- od 21. ure dalje ples z ansamblom KRT;

Nedelja, 28. maja:

- ob 15. uri odprtje kioskov;
- ob 18. uri začetek kulturnega programa:
Nastop pihalnega okrestra s Proseka;
nastop ženske pevske skupine 'STU LEDI';
nastop folklorne skupine osnovnih šol od Domja, Boljunca in Doline;
nastop domačega otroškega zbora in glasbene skupine;
- od 21. ure dalje ples z ansamblom KRT;

Ponedeljek, 29. maja:

- ob 17. uri odprtje kioskov;
- od 21. ure dalje ples z ansamblom STATUS SYMBOL.

Obratovanje žičnice za Sv. Višarje

V zvezi z novico, ki smo jo objavili 11. maja, pojasnjujemo, da bo žičnica za Sv. Višarje obratovala v soboto, 27. in nedeljo, 28. maja; 3. in 4. junija, 10. in 11. junija ter 17. in 18. junija. Od 24. junija do 10. septembra pa vsak dan. Urnik je naslednji: ob delavnikih od 9. do 17. ure; ob nedeljah in praznikih od 8.30 do 18.30.

DAROVI IN PRISPEVKI

Dr. Jože Markuža daruje 25.000 lir za tiskovni sklad Novega lista.

V petek, 2. junija, bo ob 18. uri v Katoliški knjigarni v Gorici

PREDSTAVITEV ŠTIRIH NOVIH KNJIG,

ki jih je izdal Krožek za družbeno vprašanja Virgil Šček iz Trsta. Sodelovali bodo avtorji Nadja Maganja, Aleš Breclj, Ivo Jevnikar in Marko Tavčar ter predsednik krožka Rafko Dolhar.

Vljudno vabljeni!

Videokonzert v tržaškem gledališču Miela

Številna publika je prejšnji teden spremljala svojevrsten videokonzert ob obletnici francoskega pisatelja Erika Satie-ja. Prireditelj je organiziral skupina Satie-mania, ki se že vrsto let 17. maja spomni obletnice tega širši javnosti sicer manj znanega glasbenika, sodobnika Debussy-ja in Ravela, ki pa je ubral popolnoma drugačno, antiakademsko glasbeno pot. Na klavir je igral profesor Aleksander Rojc, tudi v mednarodnem merilu priznan solist. Poleg Satie-jevih je izvajal tudi skladbe Gatti-ja in Gelmetti-ja.

Večer v gledališču Miela se je pričel z videoposnetki, ki jih je s kompjuterjem ob glasbeni spremljavi ustvaril Edvard Zajec. Po rodu je iz Trsta, živi in dela pa v Združenih državah, točneje v New Yorku, kjer se kot univerzitetni profesor ukvarja prav s kompjutersko grafiko in uporabo na umetnostnem področju. S tem se je začel Zajec ukvarjati že v 60-ih letih, svojo tehniko vizualizacije glasbe pa je izpopolnil v začetku 80. let. Najprej je za podlago vzel dodekafonijo, kasneje pa je prešel na tonalno glasbo. Kot je sam povedal, se želi v prihodnje lotiti obratnega procesa, kar pomeni, da bo skušal ustvariti nove melodije na podlagi kompjuterskih figur in prelivanja barv.

Na omenjenem koncertu so si udeleženci lahko ogledali dva Zaj-

čeva video posnetka za skladbi Satie-ja in Ravela, ki ju je prevedel v popolnoma nov jezik in tako ustvaril drugačno, novo umetniško delo.

V drugem delu se je platno, ki je zakrivalo oder in na katerem so bili projicirani video-posnetki, nekoliko dvignilo, tako da je bilo mogoče videti klavir in pianista Aleksandra Rojca. Na platnu pa so udeleženci videli v povečavi tudi njegove roke, ki so se premikale po klaviaturi. Rojc je skladbe dobro izvedel, z velikim občutkom za interpretacijo, tako pri Satie-jevih kot Gatti-jevih in Gelmetti-jevih delih. Pianist je s svojim izvajanjem navdušil publiko, tako da je moral ob koncu dodati še eno skladbo. Izbral je Satie-jev Ragtime, skladbo, napisano po vzoru ameriške plesne glasbe z izrazitim sinkopiranim ritmom iz konca 19. in začetka 20. stoletja. Ob ploskanju publike je moral Rojc skladbo še nekajkrat ponoviti.

* * *

Goršetova razstava na gradu Dobrovo

Izvedeli smo, da Goriški muzej v bližnji prihodnosti na gradu Dobrovo načrtuje razstavo kipov in risb Franceta Goršeta, nastalih v ameriškem obdobju. Gre za fond, katerega lastnik je dr. Janez Arnež, nekdanji univerzitetni profesor ekonomije v New Yorku, ki sedaj živi v Višnjevi-ku v Goriških Brdih. Kipar Gorše je namreč nekaj časa prebival pri njem v New Yorku in mu je v znak prijateljstva poklonil te umetnine.

Razstava Goršetovih del na gradu Dobrovo bo odprta predvidoma konec junija letos, že sedaj pa si v tej stavbi poleg Mušičeve stalne zbirke grafik lahko ogledamo razstavo starih razglednic iz Goriških Brd, Krmina in okolice, ki je bila odprta v soboto, 20. t.m.

Zbližanje med Trstom in Benetkami

Veslaško tekmovanje v tržaškem zalivu

(foto Kroma)

Konec prejšnjega tedna se je v Trstu pričela pomorska prireditev, ki jo pripravlja občina Trst v sklopu »Jadranskega povezovanja«. Srečanje je letos zblížalo Trst in Benetke, prihodnje leto naj bi potekalo na Reki, v bodoče pa tudi v drugih mestih ob jadranski obali.

Prireditve naj bi se v Trstu pričele s prihodom starih jadrnic iz Benetk, Chioggie in Gradeža. Udeležba pa je bila zaradi neugodnega vremena okrnjena. Popoldne je bilo veslaško tekmovanje, na katerem so sodelovale ekipe pomorskih šol iz Trsta, Benetk, Ancone, Pirana, Reke ter še skupina Albancev iz Valone in ekipa grške

skupnosti. V okviru pobude »Jadranskega povezovanja« je bilo v Pomorskem muzeju v Trstu tudi odprtje razstave z naslovom »Teden tradicionalnih plovil Jadrana«. Odprta bo do 28. maja.

Višek prireditve pa je bil v nedeljo, 21. t.m., ko je v Trst prispela znamenita ladja Amerigo Vespucci, šolska jadrnica italijanske mornarice. Sledila je finalna tekma v veslanju. Opoldne so iz tržaškega zaliva s čolnom odpeljali »Dožev prstan«. Z veslaško štafeto so ga vrnila Benetkam, kjer bodo prihodnje nedeljo spet obudili staro tradicijo — poroko tega mesta z morjem.

Tretja izdaja razmišljanj alpinista E. Comicija

Pred kratkim je pri turinski založbi Vivalda v planinski zbirki »I Licheni« izšla tretja dopolnjena izdaja knjige »Alpinismo eroico« znanega tržaškega alpinista Emilia Comicija. Knjigo so prvič izdali Comicijevi prijatelji dve leti po njegovi smrti leta 1942, drugič pa kakih 20 let kasneje. V knjigi so zbrana vsa Comicijeva razmišljanja, spisi in dnevniki, ki večkrat sežejo na literarno raven. Comici je pojem italijanskega alpinizma, njegov »Alpinismo eroico« pa eden temeljnih kamnov alpinistične literature.

Comici je za Slovence še posebno važen, saj je v času fašistične diktature, ki ga je povzdignila v heroja naroda, dosledno zagovarjal svoje prijateljstvo s Slovenci ter se z njimi redno bratil v Dolini Glinščice. Tako je znano njegovo prijateljstvo z Jožetom Cesarjem, bazoviškim junakom Franjom Marušičem, ki je bil zelo nadarjen alpinist, s Fabrianom in z bratom Šavron. Večkrat se je razvila debata, ali je Comici

znal slovensko. Točnega odgovora ne vemo, dejstvo pa je, da je pri Mlinu v Glinščici prepeval slovenske pesmi ter nagovarjal slovenske alpiniste v slovenščini. Ni pa znano, če je znal le nekaj več od običajnih fraz. Vsekakor je bil Emilio Comici velik prijatelj Slovencev, kar dokazuje tudi Jugova stena pod Razom v Glinščici, ki sta jo on in Cesar poimenovala po velikem alpinistu in filozofu Klementu Jugu.

* * *

Baklada za mir

Prejšnjo soboto, 20. t.m., bi morala v dolini Glinščice, kot že vrsto let, potekati baklada za mir. Zaradi deževnega vremena pa so se prireditelji odločili, da pobudo preložijo na prihodnjo soboto, 27. maja.

Pohod že več let prireja skupina ljudi, Italijanov in Slovencev, ki so pred mnogimi leti sodelovali pri obnovi srednjeveške cerkvice na Pečah, posvečeni Mariji Vnebovzeti.

KRSTNI KONCERT

Vokalne skupine RESONET

Zborovodja Aleksandra Pertot

Petek, 26. maja 1995, ob 20.30

Cerkev Sv. Jerneja v Barkovljah

Petek, 2. junija 1995, ob 20.30

Cerkev Sv. Jerneja na Opčinah

Vabljeni prijatelji petja!

30-letnica slovenske maše po postaji Radio Trst A

Pred 30 leti je Radio Trst A, se pravi takoj po jezikovnih reformah, ki jih je uvedel drugi vatikanski cerkveni zbor, začel prenašati slovensko nedeljsko mašo po radiu. Do tedaj je oddajal iz tržaške stolnice pri Sv. Justu, saj so bile maše v latinščini, za slovenski evangelij in homilijo pa so skrbeli razni duhovniki in še zlasti rajni Peter Šorli. Za prelomni korak — mašo v slovenščini — so se torej odločili pred 30 leti, ko so začeli oddajati iz rojanske župne cerkve. Sprva so mislili, da bo to oddajanje le začasno in da se bodo prenosili selili, kmalu pa so spoznali, da je rojanska varianta še najbolj primerna in tako je ostalo do danes.

Tega dogodka so se v nedeljo, 21. t.m., spomnili z zahvalno mašo.

Zvečer pa je bil v cerkvi na sporedu prikaz sodelovanja cerkvenega zbora pri radijski maši s krajšim orgelskim in zborovskim koncertom.

Dvomljiva kultura

»Kakšna kultura je to? Nemogoča kultura! To pa je dvomljiva kultura.« Takšni in podobni pojavi se vrstijo v našem vsakdanu. Slovenski dnevnik je prinesel na naslovni strani tudi ta naslov: »Papež svari pred kulturo sovražstva«. Pojem »kultura sovražstva« me je spremljal ves popoldan. Proti večeru, ko sem sedel v Inštitutu za slovenski jezik pri SAZU v Ljubljani v družbi z ljudmi, ki jim je slovenski jezik poklicna dolžnost, pa me je ta pojem zopet požgaval. Najprej so me začeli zbadati, češ da se vidi, da na Krasu ni že kdo ve od kdaj burje, pa spuščam takšne neresnosti, ko nam ta naravni dar ni že kdo ve od kdaj prezračil možganov. Ko pa sem jim pomolil pod nos dnevnik z omejenim naslovom, so ti poklicni slovensisti postali tudi na to zelo pozorni.

Vnela se je prava besedna vojna. Prvi so zagovarjali, da je tu pravopisna napaka. Pravilno bi se moralo glasi: »Papež svari pred **kultom** sovražstva.« V običajnem slovenskem govoru, kot tudi pisnem jeziku, naj bi beseda kultura pomenila neko plemenito dejanje. Sovražstvo gotovo to ni! Zopet drugi je menil, da sovražstvo in kultura nista bili nikoli povezani. S kultom pa! Segli so po zajetni kartotečni škatli, kjer je bilo sam ne vem koliko lističev, ki so obravnavali pojem kultura. Nekdo je celo predlagal, da bi dodali novi listič z navedbo kultura sovražstva. Celotni večerni pogovor je ostal nedorečen. Edina, ki je to po ribniško rešila, je bila kolegica iz Dolenjske, ko je zaključila: »Saj vemo, da se po teh naših cajtnгах piše

tudi tako, da se lovijo bralci kot muhe na med!«

Mene pa še vedno moti nepravilna, kot tudi napačna uporaba besede **kultura**. Nekaj, kar ima nasilni prizvok, ne more biti tudi kulturno. (Drugo je nasilje nad kulturo, ki ga doživljamo v vseh časih, neglede kje smo!) S takšnimi časopisnimi racami (nekoč smo to tako imenovali!) osiromašujemo naš govorni kot tudi pisni slovenski jezik. V knjižni jezik po nepotrebnem vnašamo zmedo in seveda tudi nepotrebne napake. Prav te nepotrebne napake se nam lahko izredno maščujejo. Te mimogrede »poberejo« kot neko novo odkritje naši šolarji, ki velikokrat bolj zaupajo časopisu kot slovarju. Časopis imajo pri roki, do slovarja pa se morajo potruditi, pa še iskati morajo neznano besedo. Znano je, da so takšne časopisne race izredno privlačne, ker so pač nekaj novega, četudi noro novo, je pač novo, zato šolarji to osvojijo in po nepotrebnem osiromašujejo jezik, kulturo, pa tudi sebe.

Verjetno bi na takšne spodrsrlaje morali mnogo bolj paziti, istočasno pa tudi polagati več pažnje, da bi jih ne bilo. Če se vse to pušča pri miru, ker se nam velikokrat dozdeva, da je nesmiselno »iti z glavo skozi zid«, potem vsi skupaj ne samo osiromašujemo naš slovenski jezik, ampak tudi izničujemo našo slovensko narodno kulturo. To pa ni majhna zadeva. Istočasno smo že odprli novo vprašanje: »Kaj sploh pojmuje z besedo slovenska kultura?«

Ambrož Kodelja

Po poteh Andreja iz Loke

»Sulle strade di Andrea da Loka« (Po poteh Andreja iz Loke) je naslov zbornika predavanj »Beneških kulturnih dnevov«, ki jih že vrsto let prireja Študijski center Nediža iz Špeira v Beneški Sloveniji. Zbornik je v Tržaški knjigarni pred dnevi predstavil predsednik centra Pavel Petričič. Andrej iz Loke, je dejal, dokazuje, da je bila vedno tesna povezava med matično domovino in Beneško Slovenijo. Gre za znanega stavbarja iz Škofje Loke, ki je v 15. stoletju bistveno prispeval k arhitektonskemu oblikovanju cerkva in ključnih objektov v Beneški Sloveniji. Petričiča je predstavila upravna Tržaške knjigarne

Ilde Košuta, ki je poudarila pomen takih zbornikov, s katerimi spoznavamo delček slovenske stvarnosti to stran meje, ki nam je žal delno neznan. Knjiga je dvojezična, avtorji zbornika pa so Gian Carlo Menis, Emilijan Cevc, Tarcisio Venuti, Franc Rupnik, Silvester Gabersček in Giovanna Maria Del Basso.

V okviru praznovanj ob 35-letnici neodvisnosti afriške države Kamerun je diplomatsko predstavništvo v Trstu priredilo nekajdnevna praznovanja. V tiskovni dvorani tržaške občine je bila na ogled razstava folklorne gradiva. Na stadionu Grezar pa so potekale nogometne tekme med takimi novimi »Mladimi levi« iz Kameruna ter med nogometaši Pristaniške ustanove in Fincantieri-ja.

Gost zadnjega ponedeljkevega večera v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu je bil prof. dr. Justin Stanovnik iz Ljubljane. S predsednikom DSI Pahorjem se je pogovarjal o problemih v zvezi s proslavami 50-letne osvoboditve v Sloveniji. Sledila je živahna razprava. (foto Kroma)

Alojzij Novak

Pred 50 leti te dni v Gorici

(3)

(iz knjige »Črniška kronika« - GMD 1993)

Dež nam je po noči dobro opral ceste, ohladil ozračje. Sem radoveden kaj bi sedaj pisalo časopisje nove vlade o tem. Večinoma so bila tudi vsa okna stanovanj okinčana s cveticami in draperijami — le najzagrizenejši so imeli okna zaprta. — Tako Kristus še vlada v Gorici. Peli smo v procesiji latinsko — ljudske množice pa slovensko in italijansko. Godba narodne vojske pa je svirala »Praznika svetega...« v kolikor sem jo slišal pred stolnico ob povratku, ker med procesijo je bila tako daleč pred nebom, da je nisem mogel kontrolirati. Bomo videli, mogoče se bo to partizansko ljudstvo nadejalo le dalo spet civilizirati in pokristjaniti. Nič čudnega, če je napol divje — po tolikih letih življenja v gozdovih, saj smo se tudi po vojski 1914-1918 morali nekaj let truditi in potrpljenja imeti predno so naši moški spet prišli v normalni krščanski tir, a ona vojska je bila le igrača v primeri s sedanjo 1939-1945.

Zgubili pa smo spet enega kanonika — sinoči je odšel Mons. Tarla⁽¹⁸⁾, ker mu je bilo namignjeno naj zgine, da ga ne zaprejo. Mons. prošt je bolehen,⁽¹⁹⁾ mons. Geat pa bolan, da se bliža koncu — tako, da nas je le še pet navzočih — pravzaprav 4, ki se redno udeležujemo kora in vršimo dušno pastirstvo. Jaz spovedujem kar naprej zjutraj in zvečer v stolnici, sprejel sem tudi Mar. družbo namesto Mons. Brumata. G. vikar dr. Humar⁽²⁰⁾ pa pridiguje v stolnici in na Travniku, uči krščanski nauk, vodi šmarnice — nekaj časa bo šlo, a za dolgo ne. Na narodno vojsko smo napravili vlogo s prošnjo, naj se ubeglim duhovnikom omogoči povrnitev.

Jezijo me pa članki v part. časopisju, ki še vedno nadškofa prav grdo napada — in sicer tudi v laškem: Il nostro avvenire, ki izhaja v Trstu.⁽²¹⁾ Čas bi že bil, da se spametujejo. Pa kaj, ko so duhovniki à la Mikuž tako zelo »pogozdovljeni«.

3. junija 1945 — Včeraj so bile hišne preiskave pri redovnicah: Notre Dame — tam so bile odpeljane 4 redovnice, med njimi provincijalka (Nemke), pri Uršulinkah — nič odpeljanih, pri oo. jezuitih — vsi odpeljani, hiša zasedena, tudi p. Jauh, ki je kot bolnik v sanatoriju za jetične, je bil tam aretiran in odpeljan (našli so menda v samostanu enega skrivača in nekaj orožja laškega), veliko semenišče je bilo tudi preiskano — nič našli in odpeljali — aretiran je bil tudi g. dr. Piani škofijskega ordinarijata notar in blagajnik; danes, nedelja, je bil preiskan Kapucinski samostan.⁽²²⁾

7. junija 1945 — Danes popoldne ob 2. uri sem po ukazu Mons. gener. vikarja iz z. dovoljenjem Komande mesta v spremstvu g. Rusjana, vikarja cerkvene posode, sv. olje, vse kar je dragocenejšega. Ostali pa so tam še cerkveni paramenti, po katere bo treba tudi iti, če tako sklene kapitelj. Za sedaj je hiša in kapelica dobro zavarovana, komaj nas je straža pustila skozi železna vrata na dvorišče — a če pride nova čefa, kdo ve če bo tako dobro zavarovano.

9. junija 1945 — Danes je radijo povedal, da so Anglo-Amerikanci in Jugoslavi v Beogradu podpisali pogodbo, glasom katere se jugoslovanska vojska umakne na vzhod od črte Pola v Istri in Beljak na Koroškem — in sicer do mirovne konference brez preudca komu imajo ti kraji dokončno biti prisojeni od same mirovne konference. Na celem tem od A.A. upravljanem teritoriju Julijske Krajine sme ostati le še 2000 mož jugoslovanske vojske a pod zavezniškim poveljstvom in oskrbovanjem. Civilna uprava po vaseh in mestih ostane v rokah dosedanjih — partizanskih odborov v kolikor se bodo pokazali zmogljivi voditi upravo. Vsi jetniki in pregnanci pristojni v nekdanjo provinco Julijska Krajina (italijansko) se morajo izpustiti iz zaporov, oziroma se vrnejo iz begunstva, in vse njim zaplenjeno premoženje se jim mora vrniti. Pa kdo ve koliko jih že počiva, v kakem brezdnju mrtvih?⁽²³⁾

Slovenski minister Pelhan v Gorici

Na začetku tedna je bil na obisku v Gorici slovenski minister za kulturo in nekdanji novogoriški župan Sergij Pelhan. Povabila ga je uprava slovenskega Kulturnega doma, ki mu je tudi organizirala srečanje z občinskimi in pokrajinskimi upravitelji. Pelhan si je najprej ogledal Kulturni dom in je pohvalil njegovo 14-letno delo pri povezovanju prebivalstva ob meji in medsebojnem spoznavanju. Kot dober poznavalec sodelovanja med obema Goricama je Pelhan tudi iznesel vrsto konkretnih predlogov za nadaljnje skupne pobude v razgovoru z županom Valentijem in predsednico pokrajine Marcolinjevo. Med drugim je bil govor o možnostih za univerzitetno izobrazbo in za razširjenje filmskega festivala. Pelhan je tudi predstavil predloge za skupne pobude ob praznovanju tisočletnice Gorice.

Zasedanje porabnikov Elettre

Prejšnji teden so zasedali porabniki Elettre, svetlobnega pospeševalnika pri Bazovici. Šlo je pravzaprav za natečaj, saj je potencialnih porabnikov toliko, da bi jim tehnično ne mogli ustreči. Predloge za koriščenje so poslali raziskovalci iz vsega sveta, prednostno lestvico pa bo sestavil poseben znanstveni odbor, ki mu predseduje profesor David Lynch z državne univerze Iowa. Javilo se je kakih 100 kandidatov, kar je iz-

nenadilo tudi pobudnike natečaja. Uprava sinhrotrona je tako ugotovila zanimanje, ki ga vzbuja možnost uporabe svetlobnega pospeševalnika in je zato sklenila, da bo skušala svetlobne linije podvojiti v dveh letih.

* * *

V torek, 23. t.m., je bila na obisku pri SKGZ v Trstu sedemčlanska delegacija z Reke. Člani delegacije so se srečali tudi z deželnim odbornikom Tomatom ter s tržaškim podžupanom Damianijem in nekaterimi občinskimi svetovalci.

Mrzla prha

Kot mrzla prha je v Furlaniji Juljski krajini učinkovala novica, da je bil po nalogu preiskovalnega sodnika v Pordenonu priprt bivši dolgoletni deželni tajnik krščanskodemokratske stranke in bivši deželni odbornik ter sedanji deželni svetovalec Bruno Longo. Osumljen je, da je kot tajnik KD prejel od nekega podjetnika 50 milijonov lir podkupnine. To je baje v zvezi s podkupninsko afero, v katero je vpleten bivši predsednik družbe Autovie Venete Romano Specogna. Ta se je izognil aretaciji in je baje v tujini. Preiskovalni postopek pa je bil sprožen tudi proti tajniku omenjene družbe. Ta je dr. Sergio Pase, ki je pred leti bil tudi krščanskodemokratski svetovalec v devinsko-nabrežinskem občinskem svetu.

* * *

Italijanska zunanja ministrica Susanna Agnelli je izrazila upanje, da bosta Italija in Slovenija dosegli sporazum o vseh odprtih vprašanjih. »Če se bo Italija ravnala sebično in bo dlakocepila, ne bo naletela na razumevanje v Evropi«, je med drugim dejala zunanja ministrica Italije.

»Trg Gutenberg«

»Trg Gutenberg«, ki bo letos že drugič potoval v Trstu, bo, kot obetajo prireditelji, letos še bogatejši in zanimivejši. Poleg tega bo tudi daljši, saj bo trajal od 26. maja do 4. junija. »Trg Gutenberg« je več kot samo knjižni sejem. Pobuda bo na Trgu Unità, kjer bodo potekale tudi razne razstave, igre za mladino, predavanja in druga kulturna srečanja. Pod velikim šotorom se bo zvrstilo kakih 120 pobud.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

Član Zdrženje periodičnega tiska v Italiji

Sic transibit gloria mundi⁽²⁴⁾

11. junija 1945 — Danes so demonstracije po Gorici — okoličani z zastavami hodijo spet po mestnih ulicah in punčare nekaj vzklikajo kar naj bi bilo podobno litanijam iz začetnih majskih dni. Že dva dni pa se partizanske čete umikajo iz mesta z vsemi mogočimi vozili — in zraven streljajo v zrak z vsem mogočim orožjem, da se zdi kot bi se vrnili dnevi 30. aprila in dva dneva začetkom maja, ko so nas »osvojevali« najprej četniki, nato partizani. Vozijo pa s seboj mnogo blaga, vzete deloma iz bolnišnic deloma pa tudi zasebnega inventarja. Tudi iz Malega semenišča, kjer se je po odhodu Nemcev nastanila bolnišnica 13. Udarne divizije, IV. jugoslovanske armade — Bosanci, po večini Mohamedani — vozijo polne kamijone mobilij bivše laške vojaške bolnišnice, pa ne puste nobenega izmed nas, da bi nadzoroval če odvažajo tudi kaj semeniškega inventarja (postelje, štrmace, mobilije). Pritožili smo se ustno in pisмено pri poveljstvu divizije, ki je v Št. Petru v Černicovi hiši, kamor me je poslal mons. generalni vikar ponovno.⁽²⁵⁾

Nazadnje so nam le pisмено odgovorili, da namreč rabijo tudi inventar semeniški — a nato so mi dali v Semenišču ustno zagotovilo, da bodo napravili zapisnik in potrdilo če bodo kaj semeniškega inventarja vzeli. Zlasti so jih mikali štrmci, ki so spravljani v arhivnih sobah. Tu sem vpričo njih zaklenil sobe in ključke spravil v žep — če hočejo s silo udreti, drugače ne pridejo do blaga. Ne morem pa popisati kako surovo so me v začetku sprejeli, mi niti po stopnicah niso hoteli pustiti gori do veže, kako so me parkrat hoteli nagnati kot psa izpred hiše — a ko so oni bili surovi, sem jaz ostal trd in tudi odločen — tako, da se je nazadnje le ponižal g. komandant in prišel doli na pot do mene. Pomolil sem mu pod nos pismo Komande iz Št. Petra in tirjal vstop v hišo, da pregledam arhiv, knjižnico in uradno sobo. Nato je postalo vreme že bolj milo in tako sem prišel do ključev. Nisem pa dobil dostopa v noben drug predel semenišča, tudi ne v kapelo, kjer sem slišal, da so imeli svojo plesno dvorano. Ker sem pa odločno ugovarjal, da naj se ne dotikajo semeniškega inventarja, zlasti, ker sem zvedel, da so že nekaj postelnjakov odpeljali — sem z veseljem danes slišal, da so nekaj takega pohištva pripeljali nazaj. Do jutri, 12. VI. zvečer morajo partizani biti že vzhodno od demarkacijske črte — in nato dobimo novega gospodarja — anglo-amerikansko vojno zasedbo.

Kako bo pod njo, bom pa sproti napisal. Upam, da se vrnejo vsi naši pobegli duhovniki, ker je že skrajni čas, ker naše rame se pod preobilnim delom šibijo.

13. junija 1945 — Sv. Anton Pad. Ker smo prišli pod novega vladarja, zavezniškega generala Alexandra, smo noč po noči morali spet menjati jugoslovansko sodnčno uro z zavezniško legalno uro — to je, jo pomakniti za 60 minut naprej. Jugoslovanski čas je bil v veljavi od 1. maja t.l.

18. junija 1945 — Demarkacijska črta se po ponovnih pogajanjih vedno bolj približuje spet Gorici. Danes povedo očividci, da je »šranga« že v Ajševici, tam kjer pride Kronberška cesta na glavno. Tudi iz Ravnice so se zavezniški umaknili v Kronberg in vojaški kurat — Anglež — je povedal ravniškemu

gospodu: »Spoštujmo voljo ljudstva, ker vidimo, da je vse za Tita, pač nismo več tu potrebni.«

V Gorici imamo sedaj boje za Malo Semenišče, ki je vendar enkrat spet prosto po letu 1941. Hočeta ga imeti kar 2 jugoslovanski oblasti: naučna za počitniške tečaje za učitelje in zdravstvena za civilno bolnico, kamor naj bi se preselila ona iz Via Pavia. Odločili smo se za prvo možnost kot minus malum.⁽²⁶⁾ — Sploh so kompetence teh novih zavezniško-jugoslovanskih oblasti še vse pomešane in ne še izkristalizirane, tako, da ne vemo več komu naj bi služili. Sicer se pa z trdovratno vzdržuje vest, da bodo partizani Gorico prav v kratkem spet zasedli in mogoče bo to veljalo, ker jih je vedno več spet vide ti po mestu.

19. junija 1945 — Danes popoldne velike demonstracije po Gorici za Jugoslavijo. Po celi okolici so Narodni odbori dali povelje: »Vsi v Gorico, kdor ne gre, bo kaznovan.« In prišle so spet procesije z zastavami ozvezdenimi ter kričale po mestu in molile svoje litanije. Pojavili pa so se tudi veliki zavezniški tanki po trgih — a punčare so kljub temu vzklikale in mahale z zastavami ter se razbegavale ako se je tank obrnil proti njim. Goske!

Mons. generalni vikar me je povabil, da naj greva ogledat si Malo Semenišče ob 5. uri popoldne. Tam pa sva našla že ameriško vojaško komisijo, ki je prišla tudi na ogled poslopja za svoje rekonvalescente. Ker pa niso imeli nobenega tolmača s seboj, so določili da pridemo spet jutri zjutraj ob 10. uri na lice mesta. Zdaj so že 3 oblasti, ki hočejo imeti Semenišče. Zbogom naša gimnazija za letos!

Danes ob 1. pop. je umrl stolni kanonik Mons. Anton Geat rojen 1867. R.I.P. Pobralla ga je starost pospešena s sladkorno boleznijo.

(Konec)

(Opombe)

(18) Mons. dr. Giovanni Natale Tarlao (1872-1960) je bil že pred 1. svetovno vojno profesor v velikem semenišču in znan kot hud italijanski nacionalist.

(19) Prošt stolnega kapitlja v Gorici je bil od 1935 mons. Eugenio Pividor (1895-1954).

(20) Mons. Kazimir Humar (1915) je bil imenovan za stolnega vikarja 1943. Od 1952 je vodja Marijine družbe v Gorici, veliko je poučeval na slovenskih srednjih šolah ter deloval v verskih in kulturnih organizacijah goriških Slovencev. Znan je tudi kot pisec učbenikov, kot publicist in zgodovinar.

(21) Il nostro avvenire je bilo tedensko glasilo Italijanov v Slovenskem primorju, ki so bili pristaši gibanja za novo Jugoslavijo. Izhajal je v Trstu v letih 1944-1945, skupaj je izšlo 29 števk.

(22) Dr. Francesco Piani (1898-1976) je bil škofijski notar in blagajnik, po rodu Slovenec iz Rakeka (Franc Planinšek).

Janez Jauh (1905-1978) je bil skupaj z drugimi jezuiti sojen na procesu pred okrožnim sodiščem v Ljubljani aprila 1949. Obsojen je bil na devet let ječe s prisilnim delom. Pred tem je bil na prostosti in je bil oktobra 1948 aretiran v Dubrovniku.

(23) V Beogradu je bil podpisan sporazum med vladami ZDA, Velike Britanije in Jugoslavije, po katerem je bila Juljska krajina razdeljena na cono A pod zavezniško vojaško upravo ter cono B pod jugoslovansko upravo. Z ozemlja cone A so se jugoslovanske enote razen enega odreda umaknile 12. junija.

(24) Sic transibit gloria mundi: tako bo minila poemska slava.

(25) Poveljnik 13. udarne divizije 4. armade je bil polk. Nikola Grubor.

(26) Minus malum: manjša nesreča, manjše zlo.